

ELS LLIBRES
I LES COSESIGNASI
ARAGAYGran 'cuidado'
amb Josep Pla

Lany que ve farà quatre dècades que Josep Pla va morir, el dia de Sant Jordi de 1981. Els anys anteriors, el gerent del Motel Empordà i exseminarista Josep Valls va fer-hi amistat i va tenir la paciència i constància de recollir, amb minucios detall i escrupolosa fidelitat, el testimoni de centenars de converses a través de les quals ara ens reviu el Pla ja gran més col·loquial i espontani, sense artificis, amb tots els seus tics ideològics i lingüístics, amb les filies i fòbies, amb no poques obsessions i manies. Aquelles notes es van publicar per capítols primer al *Punt Diari* i després en format llibre. Ara, acompanyades d'una bona galeria de fotos, les recupera l'Editorial Gavarres. Conformen, sens dubte, un document imprescindible per conèixer el Pla vell, alhora geniüt i seductor, tan solitari com necessitat de companyia, còmode en el personatge murri que s'havia construït, un escriptor apagesat que no es casava amb res ni ningú però que fins al final va conservar la curiositat per tot. En les seves pròpies paraules, sempre va ser un "badoc empedreït i extraordinari".

BENEDICCIÓ I BOINA

El llibre té la gràcia de ser repetitiu i ultrarealista. Valls no pretén en cap cas endolcir el testimoni o el record. Seguint una mica l'esperit planià, fa de notari del personatge, reproduint fil per randa les paraules de l'escriptor de Palafrugell i, en algun cas, descrivint-ne els gestos, en especial aquell moviment de mà tan característic seu, "gairebé bisbalenc, de fer volejar la mà a l'altura del rostre, en una benedicció *urbi et orbi*". O aquell altre: quan sentia parlar algú que no li interessava o no el convenia, es girava la boina al cap de l'inrevés, i apa, ja estava tot dit... El mostra en pijama al mas de Llofriu -fins i tot en calçotets-, endormiscat al cotxe quan surten a fer ruta o visita, protagonista en llargues sobretaulas de cafè i whisky, esmolat director de tertúlies que esdevenen impagables i desordenats monòlegs, empenyat amb un món que ja no és el seu o emocionat fins a la cursileria, per exemple quan li cau la llagrimeta davant la imponent façana de la catedral de Girona o a l'escoltar cançons populars com *Rossinyol que vas a França*.

Al costat de la seva passió per la llengua, en aquestes converses se'ns apareix un Pla que tira de castellanismes, però dels que porten segles integrats al català i Fabra no va poder liquidar -"tremendo" o "cuidado"-; també d'italianismes o manlleus del francès i l'anglès. Es fa el pagès, però un pagès, ves per on, cos-

EFE

mopolita i erudit. El seu gust per la llengua, per l'adjectivació, es fa evident a cada pas. Com també les croses lingüístiques, amb adjectius com "plausible", "colossal", "immens"; sovint defensa una idea "a peu i a cavall" i les coses que no li agraden esdevenen, esclar, "collonades". A l'hora de sorprendre l'interlocutor, s'ajuda de girs introductoris com "li diré una cosa que quedarà parat", "els participo que" o "els canto que". També fa servir moltes vegades el "ve-li aquí" per tancar una explicació o preguntes retòriques com "ho veu clar?", i no dubta a reforçar les seves opinions assegurant que responen a "la realitat pura i pelada".

"EL MÓN NO TÉ REMEI"

I de la mateixa manera que hi ha aquest Pla virtuós de l'idioma -"jo he escrit en aquesta llengua tan pobre i tan desgraciada que és el català perquè al meu darrere n'hi hagi d'altres que continuïn i que ho facin millor, això espero"- , també hi ha l'home provocador i contradictori. Va sempre a la seva i mai saps per on

et sortirà, si estarà de bon humor o torracollons. El gust per *épater* no li falla. En uns anys 70 en plena Transició, marcats ideològicament per l'esquerra marxista i el progressisme de manual, ell es va fer fort com a conservador fatalista i liberal, també una mica de manual. "A les tertúlies de ca l'Herbolari de Figueres [...] s'hi aprenien unes quantes coses: la tolerància, el convenciment que la feblesa, que la merda humana, és immensa, la sensació que el món no té remei i que més o menys tothom és igual". "Els socialistes el que volen és una societat de pobres", repeteix. És volgudament incorrecte amb els immigrants, als quals directament tracta de "xarnegos". Com en aquest cas: "Tenen un gat, vostès? Jo també en tenia un al mas, va desaparèixer. El va aixafar un automòbil o se'l va menjar un xarnego. Així ho vaig escriure i llavors vaig rebre quantitat de cartes de xarnegos dient que ells no menjaven gats. Doncs se'l devia menjar algun català, què sé jo!" I avall. El tracte a les dones -les se-

L'ESCRITOR
JOSEP PLA
EN UNA IMATGE
DEL 1965.

nyores i senyoretetes- ja devia resultar incòmode a l'època i encara més ara. I s'enfot dels idealismes i els sentimentalismes -per a ell, el que compta és el poder, els diners, la realitat material, el pragmatisme-. "Siguin conservadors! No destrueixin mai res, que els catalans ens hem passat la història sempre tornant-ho a començar tot". I, sense que quedi clar en què creu, flirteja amb la religió i l'Església, i fa amistat amb l'abat de Poblet, Maur Esteve, i amb mossèn Modest Prats, l'historiador de la llengua: "En la vida hi ha d'haver misteris. I dogmes. I veritats eternes i intocables".

XERRAIRE IMPENITENT

Al final, un pensa que Pla sobretot és un gran creador de frases originals, un xerraire imaginatiu, divagador: "Abans em pensava que en aquest país tot estava per fer. Ara penso que no hi ha res a fer". "Siguin més aviat cínic i pessimistes, com els pagesos". "La literatura ha de tenir tres elements indispensables: ha de ser crítica, cínica i pessimista". "No creguin mai aquell *camelo* que diu que el català és un gran treballador..., res de res. El català el que vol, com gairebé tothom, és fer molts diners sense haver de suar gaire". "Jo em penso que si no es treballa, la vida, el món, resulten avorridíssims". "El cor no té res a veure amb l'amor, els ho canto. Segons els antics, la víscera amatòria era el fetge...; sí, el fetge!" "Només es diuen de tu els feixistes i els comunistes, i jo no soc, gràcies a Déu, ni una cosa ni l'altra". "Jo sempre ha procurat escriure i dir i fer coses divertides. Ja n'hi ha prou de misèria al món, no li sembla?" "Quan la moral baixa, les passions puguen". "A Catalunya no hi ha ningú: ni grans aristòcrates, ni grans capitals, ni grans famílies que tinguin el més petit monopoli... Aquí, com aquell qui diu, anem fent i prou. Pobrets i alegrets". "La perfecció no s'aguanta sola gaire temps com tampoc no s'aguanta gaire temps la violència". "La moral no existeix, però existeixen els moralistes, vostè ja m'entén; igual com no existeix la justícia, però existeixen els jutges". "Jo no me'n fio gens, no hi crec, en el poble [...]. Més important que assenyalar qui ha de governar, em penso que és assenyalar fins allà on ha d'arribar el poder de qui governa, sigui qui sigui".

En acabar el llibre, de més de 300 pàgines de gran format, un experimenta la sensació vívida d'haver conviscut unes hores amb l'autor d'*El quadern gris*, com si la seva ombra s'hagués fet present, com estar en un somni molt real en companyia d'aquest homenet de la cultura catalana. ♦